

accelerating the transition to a green economy, and implementing an environmentally oriented and inclusive economic growth model.

In 2025, Uzbekistan has declared the «Year of Environmental Protection and the Green Economy», highlighting the strategic importance of this direction for the country's sustainable development. The green economy is considered a key vector aimed at environmental protection and achieving balanced economic growth.

The main objective of transitioning to a green economy is to foster a responsible attitude toward natural resources, ensuring their rational use and minimizing negative environmental impacts. Modern society faces the challenge of finding an optimal balance between economic growth and the preservation of natural ecosystems.

One of the fundamental principles of the green economy is government support for sustainable production and consumption models, as well as the active implementation of low-carbon and resource-efficient technologies. These measures help reduce environmental impact and improve energy efficiency across all sectors of the economy.

According to the Uzbek government's position, economic progress will be achieved through the adoption of green economy principles. The key priorities in this direction include low-carbon development, the rational use of natural resources in all economic sectors, and the active implementation of innovative and environmentally friendly technologies.

References:

1. Mirziyoyev, Sh. M. *Strategy for the Development of New Uzbekistan for 2022–2026*. – Tashkent: UzInform, 2022.

2. *National Strategy of the Republic of Uzbekistan for the Transition to a Green Economy for 2019–2030*. – Presidential Decree of the Republic of Uzbekistan No. PP-4477 dated 04.10.2019.

3. International Energy Agency (IEA). *World Energy Outlook 2023*. – Paris: IEA, 2023. – [Electronic resource]. Available at: <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2023>.

4. United Nations Environment Programme (UNEP). *Report on Green Economy Development in Central Asian Countries*. – Geneva: UNEP, 2022.

ISLOM KAPITAL BOZORINI TARTIBGA SOLISHDA INSTITUTLARINING O'RNI

DSc, dots. Abrorov Sirojiddin

*“O‘zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolari” ilmiy-tadqiqot markazi,
O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi*

Islom kapital bozori global moliya tizimining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, bozor ishtirokchilari o‘rtasida resurslarni safarbar qilish va taqsimlashning

muhim yo'li bo'lib xizmat qiladi. Bozor bir qator moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarni taklif etadi, shu jumladan sukuk, islomiy fondlar va islomiy aksiyalar. So'nggi yillarda bozorda qulay demografik va iqtisodiy omillar, shariatga mos keladigan moliyaviy mahsulotlarga talabning oshishi va qulay me'yoriy-huquqiy muhit tufayli sezilarli o'sish kuzatildi.

Biroq, islom kapital bozorining o'sishi va rivojlanishi asosan uning institutsional asosiga bog'liq. Ushbu fondlarga shariat kuzatuv kengashlari, islom moliya institutlari, tartibga soluvchi organlar va bozor vositachilari kiradi, ular bozor operatsiyalari uchun asos yaratadi, Islom tamoyillarini amalga oshiradi va oshkoralikni targ'ib qiladi. Ushbu institutlar bozorni rivojlantirish va tartibga solishda hal qiluvchi rol o'ynaydi va uning yanada o'sishi va muvaffaqiyati uchun juda muhimdir. 2023-yilda global islomiy moliyasi aktivlari hajmi 4,9 trillion AQSh dollaridan oshganligi kuzatildi³³⁸.

Islom kapital bozori mahsulotlari to'liq shaklda va samarali faoliyat ko'rsatishi uchun unga bog'liq barcha masalalarni kompleks tarzda tadbqiq qilish lozim bo'ladi. Buni biz islom kapital bozori ekotizimi deb talqin qilamiz. Ekotizim deganda tizim faoliyati va rivoji uchun xizmat qiluvchi o'zaro bir-bir bilan bog'langan sohalar va elementlar agregatsiyasi tushuniladi.

Islom kapital bozori ekotizimi bu – bozor faoliyati va rivoji uchun xizmat qiluvchi o'zaro bir-biri bilan bog'langan sohalar, institutlar, ishtirokchilar va boshqa shu kabi elementlar agregatsiyasi. 1-rasmda islom kapital bozorining ekotizimi keltirilgan.

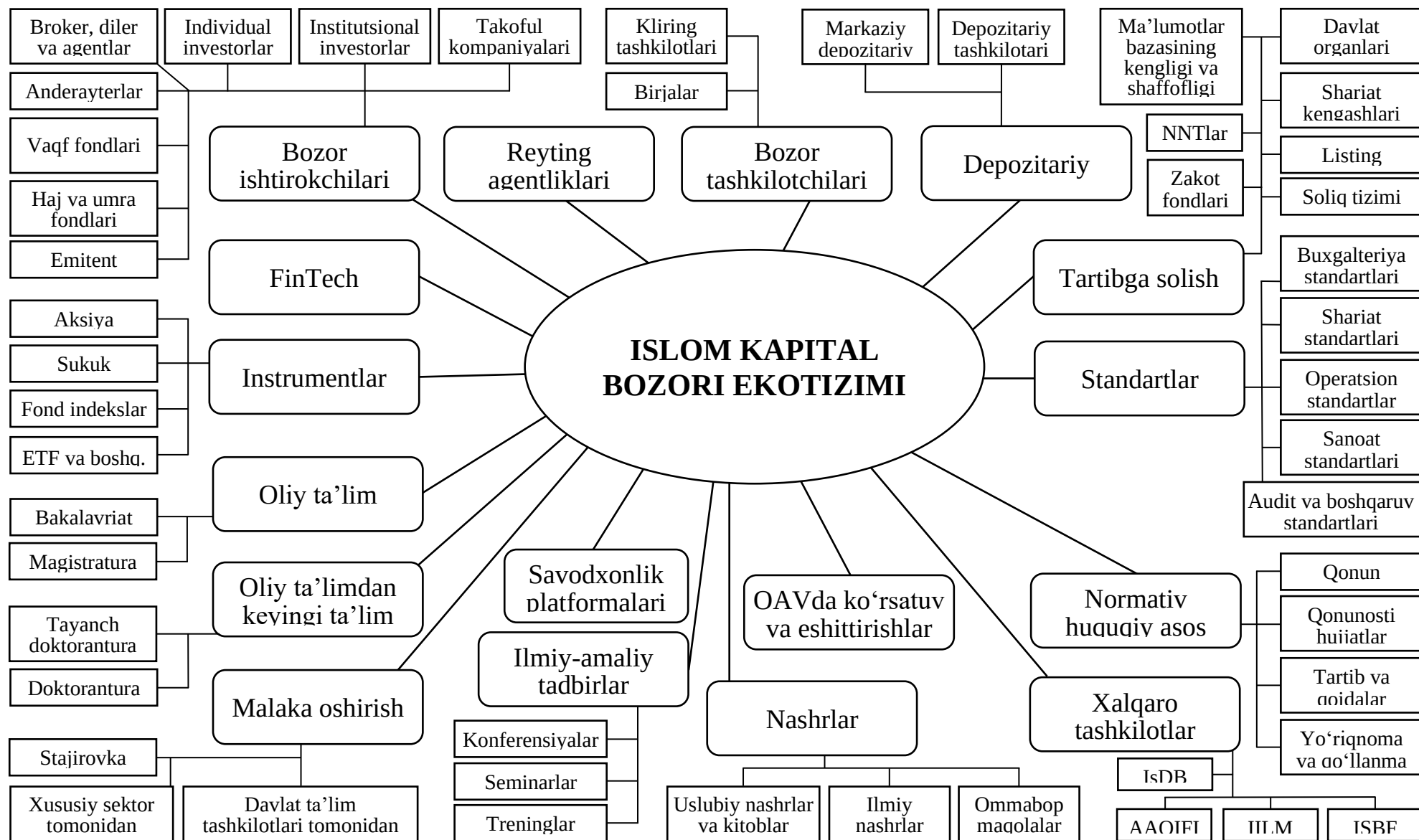
Ushbu paragrafda biz shariat kuzatuv kengashlari, islom moliya institutlari, tartibga soluvchilar va bozor ekotizimini shakllantirishda bozor vositachilarining roli va funksiyalarini ko'rib o'tamiz.

Islom kapital bozorining rivojlanishi bozor operatsiyalari va tartibga solish uchun xizmat qiladigan bir nechta institutsional asoslarga tayanadi. Ushbu institutsional asoslarga shariat kuzatuv kengashlari, islom moliya institutlari, tartibga soluvchi tashkilotlar va boshqa bozor vositachilari kiradi.

Shariat kuzatuv kengashlari islom kapital bozorini rivojlantirish va tartibga solishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu kengashlar islomiy huquq va moliya sohasida tajribaga ega bo'lgan olimlardan iborat bo'lib, ular moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarning islom moliyasi tamoyillariga muvofiqligini kuzatadilar. Shariat kuzatuv kengashlari islom moliyasi institutlariga shariatga mos mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqish va amalga oshirish bo'yicha tavsiyalar va maslahatlar berish orqali institutsional darajada ishlaydi.

Shariat kuzatuv kengashlari moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarni tekshiradi, ularning shariat tamoyillariga muvofiqligini baholaydi, muassasalarga xulosalar va tavsiyalar beradi. Ushbu maslahatlar islom moliya institutlari tomonidan taqdim etiladigan mahsulotlar va xizmatlar islomning axloqiy tamoyillariga mos kelishini ta'minlaydi.

³³⁸ LSEG and ICD (2024). ICD – LSEG Islamic Finance Development Report 2024: From Niche to Norm, 63 p.

1-rasm. Islom kapital bozori ekotizimi³³⁹

³³⁹ Muallif ishlanmasi

Shariat kuzatuv kengashlari mustaqil organ sifatida moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarning shariat tamoyillariga muvofiqligini ta'minlash uchun javobgardir. Ular islom moliya institutlarining shariat tamoyillarida belgilangan ko'rsatmalar, qoidalarga rioya qilishlarini va ularning operatsiyalari shaffof bo'lishini ta'minlaydi.

Shariat kuzatuv kengashlari faoliyati xalqaro tajribada 3 xil shaklda tadbqiq etilgan: mikro darajada, makro darajada va aralash.

Shariat kuzatuv kengashlari har bir islom moliyasi muassasalari tarkibida tashkil topishining majburiy etib belgilanishi mikro darajasda kengashning tadbqiq etilishi hisoblanadi. Bunda har bir tashkilot o'z faoliyatini shariat kuzatuv kengashining ijobiy xulosalari bilangina amalga oshirishi mumkin bo'ladi.

Makro darajada shariat kuzatuv kengashi tartibga soluvchi organ tarkibida tuziladi va mazkur kengash zimmasida barcha islom moliyasi muassasalari faoliyatini islom moliyasi tamoyillariga muvofiqligini nazorat qilib borish mas'uliyati bo'ladi.

Ayrim mamlakatlarda ikkala bosqich ham bir vaqtda amal qiladi. Bunda respublika shariat kengashlari tashkilotlarning shariat kengashlari faoliyatini muvofiqlashtirib boradi. Malayziyada ikki pog'onali shariat kengashi amal qiladi.

Shariat kuzatuv kengashlari tomonidan taqdim etiladigan xulosalari Islomiy moliyaviy muassasalar uchun buxgalteriya hisobi va audit tashkiloti (AAOIFI)ga asoslanib ham chiqariladi. Tashkilot 1991-yilda Bahraynda tashkil etilgan notijorat tashkilot hisoblanadi. Bu butun dunyo bo'ylab Islom moliya institutlari uchun buxgalteriya hisobi, audit, menejment, axloq qoidalari va shariat standartlarini ishlab chiqadigan xalqaro standartlarni belgilash organi. "AAOIFI standartlari islom moliya institutlari va tartibga soluvchilar tomonidan keng tan olingan va qabul qilingan bo'lib, ular islom moliya institutlari shaffofligi, izchilligi va javobgarligini ta'minlashga qaratilgan"³⁴⁰.

AAOIFI standartlari islom moliya sohasi mutaxassisleri, shu jumladan, olimlar, shariat ulamolari, bankirlar va auditorlar tomonidan ishlab chiqilgan. Standartlar islom moliyasi tamoyillariga asoslanadi hamda xalqaro buxgalteriya hisobi va audit standartlariga rioya qilgan holda islom moliyasi sanoatining ehtiyojlarini qondirish uchun mo'ljallangan.

AAOIFI tomonidan ishlab chiqilgan standartlarga islomiy moliyaviy operatsiyalar uchun shariat standartlari, islom moliya institutlari uchun buxgalteriya standartlari va islom moliya institutlari uchun audit standartlari kiradi. AAOIFI shuningdek, islom moliya sanoati amaliyotchilarining kasbiy mahorati va bilimlarini oshirish uchun o'quv va ta'lim dasturlarini taqdim etadi.

Islom kapital bozorining institutsional asoslari uning rivojlanishi va tartibga solinishi uchun juda muhimdir. Shariat kuzatuv kengashlari, islom moliya institutlari, tartibga soluvchi tashkilotlar va bozor vositachilari bozor operatsiyalari uchun asos bo'lib xizmat qiladi hamda moliyaviy mahsulotlar va

³⁴⁰ AAOIFI, (2024). Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions. [online] Available at: <https://aaoifi.com/?lang=en>

xizmatlarning islom tamoyillariga muvofiqligini ta'minlaydi. Islom kapitali bozorining yanada o'sishi, rivojlanishi ushbu institutsional asoslarning samaradorligiga va ularning o'zgaruvchan bozor sharoitlari hamda investorlar ehtiyojlariga moslashish qobiliyatiga bog'liq.

Islom kapital bozorining institutsional asoslari oshkoralikni ta'minlashga xizmat qiladi. Bu investorlarning ishonchini oshirish va kapitalni jalb qilish uchun juda muhimdir. Samarali tartibga solish, nazorat investorlarni himoya qilish va bozor barqarorligini saqlash uchun zarurdir. Bozor vositachilari emitentlarga ham, investorlarga ham qimmatli tavsiyalar va yordam beradi.

Islom kapital bozori o'sishda va rivojlanishda davom etar ekan, ushbu institutsional fondlar o'zgaruvchan bozor sharoitlari va investorlarning ehtiyojlariga moslashishi muhim bo'ladi. Bu bozor ishtirokchilari va tartibga soluvchilar o'rtasida doimiy hamkorlik va hamkorlikni, shuningdek, shariat tamoyillari va axloqiy biznes amaliyotiga rioya qilishni talab qiladi.

Umuman olganda, Islom kapital bozorining institutsional asoslari bozor operatsiyalari uchun mustahkam poydevor yaratadi va bozorning doimiy o'sishi va rivojlanishini ta'minlaydi. Bozor kengayishda davom etar ekan, ushbu institutsional asoslar islomiy moliya va investitsiyalar kelajagini shakllantirishda tobora muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. AAOIFI, (2024). *Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions*. [online] Available at: <https://aaoifi.com/?lang=en>
2. Ifsb.org. (2019). *IFSB*. [online] Available at: <https://www.ifsb.org/>
3. LSEG and ICD (2024). *ICD – LSEG Islamic Finance Development Report 2024: From Niche to Norm*, 63 p.

MONETAR INSTRUMENTLAR ORQALI TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIGINI TARTIBGA SOLISHDA MOLIYA BOZORINING XUSUSIYATLARI

Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li
TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Bank tizimida likvidlikni boshqarish funksiyasi juda muhim ahamiyatga ega. Likvidlik bankning o'z majburiyatlarini to'liq va o'z vaqtida bajarish qobiliyatini anglatib, uning barqaror faoliyat yuritishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Banklarning likvidlik darajasi va rentabelligi o'zaro bog'liq bo'lib, ularning muvozanatini saqlash bank boshqaruvining eng muhim vazifalaridan biridir.

Likvidlik boshqaruvi jarayonida tijorat banklari nafaqat jamoatchilikning naqd pulga bo'lgan talabini qondirishga, balki aktivlarini daromadli qilishga va bank foydasini oshirishga harakat qiladi. Biroq, haddan tashqari yuqori likvidlik bank rentabelligi uchun salbiy omil bo'lishi mumkin. Shu sababli, banklar likvidlikni boshqarish bo'yicha siyosat ishlab chiqib, uni iloji boricha samarali amalga oshirishga intiladilar.